

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалтэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кърал згохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкIэ.

Цыф Фэшгуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэпстэу Джэпсалтэ

Дунэпстэу Кърал Згохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэIу;

Дунэпстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи згохъэныгъэ;

мы джэпсалтэр сыдигъуи янэгу кIагъэтыз, мыщ кышыхъытэрэ цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэIэ зэрэтырагъэтырэм, фашырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогукIэ зырагъэужьынэу;

хэгъэу кIоцIхэми дунэпстэуми кIо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшхъэпэзэ мы згохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялэпкъхэри, яунашъо кIагъэтырэ нэмыкIрэ къралмэ ялэпкъхэри кызэкIиубытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чIапIи мы цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкIоным, цагъэцэкIэным фэкъудынхэу,

цыф фэшгуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалтэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшгуашэхэмрэкIэ зэфэдэу къалъфы. Акъыlrэ зэхэшIыкI гъуазэрэ ялэшъы, зыр зым зэкъош зэхашIэ аздагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалтэм хэт цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылфыгъэ-хъулыфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыIыгъ диным, политичнэ е нэмыкIрэ еплъыкIэу иIэм, лъэпкъэу е цыф купэу кызыхэкIыгъэм, мылкъоу иIэм, кызыщальфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкIотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкIэу, кърал шъхъэфити, нэмыкIым иунашъо кIэти, зышъхъэфитыжъыныгъэ (автономие) зимыIи, нэмыкIрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицIыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашы хъуцтэл зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу къралхэм аздагу щыриIэ статусым кыыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшгуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылIэу плъытэ е пщIылыпIэ ибгъэты хъуштэп, сьд фэдэ шIыкIэуи пщылыгъэр, пщылI щэн-къэщэфыныр зыми фэдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлIэ хъуштэп, жъалымыгъэкIэ, цIыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэултиин фэдэкIэ удзекIо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чIапIи цIыфэу, юридическэ лицоу къыщалътэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ пщызэфэд ыкIи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ IофшIашъохэми, ащ фэдэ IофшIашъомэ сьд фэдэуи атегъэгущонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI хабзэ шъхъэIэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цIыф фэшъуашэхэр зыукъорэ IофшIашъо къызехъулэкIэ фитыныгъэ зиIэ ухыякIохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи лажъэ имылэу аубыти, агъэтIыси, егъэзыгъэкIэ нэмыкIрэ чIапIэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылътэхэмрэ аухэсы ыкIи ежъым зы лажъэ къытыралътхъэ зыхъукIэ зыми шIомылIыкIэу, зыми иунашъо кIэмытэу, зыми имытелътхъэу щыт ухыякIо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкIэ ыкIи нафэу иIоф ригъэплътынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шIэпхъэджагъэ зытыралътхъэрэ хэтрэ цIыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыиго нафэм икIэхуэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкIэ хыеу къалътэ, мыхыашъо къыраплътырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешIэ лъэхъаным къэрал хабзэкIэ е дунэепстэу хабзэкIэ шIэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Iоф зеришIагъэм е ышIапхъэу къащыхъу горэ зэримышIагъэм къыхэкIыкIэ. Хэти шIэпхъэджагъэ зешIэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралътхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи и гъэшIэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашIэхэрэ шIыкIэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэлэбэ хъуштэп, инапэ, ыцIэ къеIусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иI мыщ фэдэ къыхэлэбэныгъэхэм къэрал хабзэкIэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зы хэтрэ зы къэралы ичIыналътэ шъхъэфитэу щызекIонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкIынэу ыкIи икIэрыкIэу къыгъээзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые кырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзынэу амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІапхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал згохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгъэр ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъутгъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъульфыгъи фитыныгъэ иІ кызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ылыгъым кыхэкІэу зы пэрыогъуи кыфэмыуцоу, фитэу кыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэщэн-зэдэкІоным фэгъэхыгъэ зээгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ ежъм иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку кыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм кызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр кыІотэнэу. Мы фитыныгъэм кыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми кымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылтытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъогукІи кылытыхъон, кыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зео-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхищэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъм е фитэу кыыхыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшъхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшъхъэтетныгъэм илѡабжъэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу кызэрэгъэлъэгъошъуцт

нэмыкIрэ шIыкIэхэу, зыныбж икIугъэ цIыф пстэуми афызэлухыгъэу, яIэIэтхэми зэфэдэ кIуачIэ яIэу, пIэлтэ гъэнэфагъэкIэ кытырагъэзэжырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦIыф жIугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цIыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшгуаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэлэпыIэкIэ ыкIи хэтрэ къэралы ежым игъэпсыкIэрэ иамалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI инапэрэ ицIыфыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэзиужыын ылгэкIыщт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ IофкIэ зыфэныкъощт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI лэжээнэу, фитэу иIоф кыыхихынэу, зэфагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжээнэу ыкIи Iофынчъагъэм кыщаухъумэнэу.
2. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зэхэдзынчъэу зэфэдэ Iоф фэшI зэфэдэ уасэ кыратынэу.
3. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежыри иунагъуи цIыфым фэшгошэн псэукIэ иIэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хъумэ зылыIэсышгъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы псэукIэ амал къезытын зылгэкIынэу зы лэжэпкIэ фэшIу кыIэрыхэнэу.
4. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежыи ишIуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхищэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхьэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжыгъэу пIалтэ цIыф фэшгуашэ шапхэм итэу кыфагъэпсынэу, пIэлтэ гъэнэфагъэкIэ илэжыапкIи кыратызэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фитыныгъэ иI ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшгуашэ иIэу псэун пае шхыныгъо, шгуашэ, унэ ыкIи медицинскэ IэпыIэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иI, Iофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лыгъобагъэ, шгуззабагъэ, жыгъэ ыкIи ежым имыIэшIагъэ Iофыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхъэмыкIагъэ кылыгысэу щытмэ къаухъумэнэу.
2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу кыыкIэлтыпллынхэу, кыдэлэпыIэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлI-зэшгуз ибынэуи земышгъхэгъусэмэ къальфыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшгъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цIыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыIэнкIэ амал имыIэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэлухыгъэщт. Апшэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэлухыгъэу щытын фае ежым исэнауш (талант) елгытыгъэу.
2. Гъэсэныгъэр цIыфым ицIыфыгъэм икIоу зыригъэужыным фэшIоу гъэпсыгъэу ыкIи цIыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгъэ шгъхэлэхэмрэ афашIырэ уасэр, лгытэныгъэр ыгъэлгъэшыным, кIигъэпытэным фэунэтIыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цIыфхэр ригъэгущIун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулгытэ, зэгурыIо, зэфэшIуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлгынэу ыкIи мамырныгъэр кыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкIокIыр лъэжыгъэм зыригъэужыу щытын фае.
3. Сабиймэ арагъэгъотыщт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр кыыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иI цIыф жIугъэ шIэнхабзэ псэукIэм фитэу хэхьэнэу, хэлэжээнэу, гъуазджэр зыфигъэшгъхэпэнэу, шIэныгъэ зыужыыныгъэм хэлэжээнэу ыкIи ар зыфигъэшгъхэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежым кыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылъкоу, пкІэу, уасэу, лъытэныгъэу кыапаклорэр кыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм кышщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икъоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжын фаеу пшгъэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшгъапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ кыафегъэшІыгъэн ыкІи демократичэскэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытыщт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшгъхэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылх-гурышІэхэмрэ ибзыпхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІыекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм кыыхуыбытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъуштэп мыщ кышщІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.
